

Skrifstofa Alþingis
Nefndasvið, Efnahags- og viðskiptanefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

SÍBS | Icelandic Chest Patients Association

Síðumúli 6 | IS-108 Reykjavík | Ísland
tel +354 560 4800 | fax +354 562 9150

sibs@sibs.is | www.sibs.is

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um vsk. og vörugjöld, 2. mál

SÍBS mótmælir eindregið fyrirhugaðri niðurfellingu á vörugjöldum á viðbættum sykri og sætuefnum (sykurskatti), sem felst í frumvarpi til laga um vsk. og vörugjöld.

- Á sama tíma og íslensk stjórnvöld áforma að létta álögum af sykri hefur Alþjóðaheilbrigðisstofnunin (WHO) gefið út nýjar leiðbeiningar um að enn verði hert á takmörkunum á magni af sykri í matvælum úr 10% í 5% af orkuþörf.
- Mataræði er stærsti einstaki áhættuþáttur heilsu Íslendinga að mati Alþjóðaheilbrigðisstofnunarinnar (WHO). Tveir þriðjuhlutar dauðsfalla og stór hluti örorku orsakast af sjúkdómum sem tengjast lífsstíl.
- Rannsóknir sýna í auknum mæli fram á skaðlega virkni sætuefna engu síður en sykurs, og því er skattur sem beinist gegn sykri og sætuefnum enn nauðsynlegri en ella.
- Ákvæði um sykurskatt er nauðsynlegt til setja skýran mælikvarða á lýðheilsu- og heilsuhagfræðilega þætti tengda neyslumynstri og forsenda þess að viðurkenna vandann.
- Út frá fyrirliggjandi rannsóknum telur SÍBS að heildarkostnaður hins opinbera hér á landi vegna offitu nemi milli kr. 5 og 15 ma. á ári.
- Sakir samfélagslegs kostnaðar og heilsufaráhrifa offitu, telur SÍBS ofneyslu sykurs ekki vera alfarið einkamál hvers og eins, frekar en neysla áfengis og tóbaks.
- Adam Smith benti á þetta þegar árið 1776 í *Auðlegð þjóðanna*, að sykur er kjörinn til skattlagningar, því hann er engum nauðsyn og hægt að sneiða hjá honum.
- SÍBS tekur undir rökstutt viðhorf Landlæknis og erlendar rannsóknir sem sýna að neyslustýring með skattlagningu sé áhrifarík leið til að minnka neyslu óhollra vara.
- Norðurlöndin skattleggja undantekingalaust sykur og sætindi. Fyrirhugaðri útvíkkun sykurskattsins var slegið á frest í Danmörku og Noregi 2013 en er sífellt meira í umræðunni í þeim löndum sem við berum okkur saman við.
- Neyslustýring með beinum inngrípum virkar, líkt og hefur sannað sig gagnvart tóbaksíðnaðinum. Nú stöndum við frammi fyrir heimsfaraldri langvinnra, lífsstílstengdra sjúkdóma þar sem sykurneysla er stærsti orsakapátturinn hvað mataræði varðar.

Heildarmyndin

Út frá fyrirbyggjandi tölum telur SÍBS að heildarkostnaður hins opinbera hér á landi vegna offitu nemi milli kr. 5 og 15 ma. á ári (sjá nánar í kaflanum hér að neðan).

Sakir samfélagslegs kostnaðar og heilsufaráhrifa offitu og sjúkdóma tengdra mataræði er ofneysla sykurs ekki alfarið einkamál hvers og eins meðan samfélagið ber kostnaðinn. Líkt og vegna ofneyslu áfengis og tóbaksneyslu er gjaldtaka því réttlætanleg og nauðsynleg.

Langvinnir, lífsstílstengdir sjúkdómar valda 86% allra dauðsfalla í okkar heimshluta. Vandinn er af þeirri stærðargráðu að hann stendur í vegi fyrir hagvexti og er að sliga heilbrigðiskerfið.

<http://www.laeknabladid.is/tolublod/2012/11/nr/4665>

Með neyslustýringu má draga úr neyslu óhollra fæðutegunda en auka í staðinn neyslu ávaxta og grænmetis. Góð leið til þess er sykurskattur. Óhófleg neysla sykurs stuðlar að þeim offitufaraldri sem flest lönd búa við í dag. Offita og afleidd sykursýki er ein helsta undirrot margra langvinnra sjúkdóma. Það er því mikivægt lýðheilsuáhrif að draga úr sykurneyslu þjóðarinnar.

<http://www.laeknabladid.is/tolublod/2013/03/nr/4790>

Meðalævilíkur Íslendinga við fæðingu eru með því mesta sem gerist í Vestur-Evrópu (80 ár hjá körlum og 84,4 hjá konum árið 2010), meðan meðalævilengd heilbrigðs lífs (healthy life expectancy, HALE) er aðeins 66,9 ár hjá körlum og 69,9 ár hjá konum. Við eyðum með öðrum orðum að meðaltali síðustu 14 árum ævinnar í veikindi skv. grein í The Lancet:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0140673612616900>

Heilsuhagfræðileg staða

Beinn kostnaður hins opinbera vegna offitu var áætlaður kr. 3 ma. hér á landi árið 2007, eða sem samsvarar á fimmta milljarði á verðlagi dagsins í dag – og þó líklega meiru, því offituvandinn hefur aukist verulega frá 2007.

http://skemman.is/en/stream/get/1946/3254/10284/1/Kristin_Thorbjornsdottir_fixed.pdf

Í skýrslu Háskólans á Bifröst sem gerð var fyrir heilbrigðisráðuneytið í nóvember 2008 kemur m.a. fram að þjóðhagslegur sparnaður af því að lækka meðalþyngd landsmanna um 1 BMI-stig (léttast um ca. 3 kg) nemi um kr. 1 ma. á ári, eða kr. 1,5 ma. á verðlagi dagsins í dag.

<http://www.velferdarraduneyti.is/media/rit-og-skyrslur2012/Bifrost-Offita-171108.pdf>

Sé tekið mið af vandaðri sænskri rannsókn sem út kom 2011, gæti kostnaðurinn verið enn meiri. Þar nam heildarkostnaður tryggingakerfis og heilbrigðiskerfis vegna offitu SEK 15 ma. árið 2003, eða 0,6% af vergri landsframleiðslu, og gert er ráð fyrir 40–80% aukningu fram til ársins 2020, sem heimfært á Ísland væri ISK 15 ma. á ári nú – og samt erum við töluvert feitari en Svíar.

http://eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2013/07/ESO-2011_3-till-webben.pdf

Þá vill SÍBS taka undir það rökstudda og skýra viðhorf Landlæknisembættisins, að neyslustýring með skattlagningu sé áhrifarík leið til að takmarka neyslu óhollra vara, bæta heilsu og draga úr útgjöldum. Landlæknir vísar m.a. í grein sem sannar að verðstýring með sköttum eða vörugjöldum á sykraða gosdrykki geti verið áhrifarík leið til að minnka neyslu á þeirri vöru. Slík verðhækkun getur haft áhrif þar sem þörfin er brýnust, þ.e. hjá börnum og ungmennum og öðrum þeim sem drekka mest af gosdrykkjum.

<http://www.landlaeknir.is/um-embættid/frettir/frett/item23650/Laekkom-alogur-a-hollustu-og-takmorkum-adgengi-ad-ohollustu>
<http://www.nejm.org/doi/pdf/10.1056/NEJMp0902392>

Einnig vísar Landlæknir til greinar í The Lancet 2011 þar metið var hvaða aðgerðir stjórnvalda í Ástralíu skiluðu mestum árangri í því að sporna gegn offitu, og voru þar skattar á óholla mat- og drykkjarvöru efst á blaði, bæði til að bæta heilsu og til að draga úr útgjöldum.

<http://www.landlaeknir.is/um-embættid/frettir/frett/item18902/Hvad-tharf-til-ad-alogur-a-matvaeli-virki-sem-forvarnaradgerd->
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0140673611608155#>

Út frá fyrirliggjandi tölum má ætla að heildarkostnaður hins opinbera hér á landi vegna offitu nemi milli kr. 5 og 15 ma. á ári.

Íslendingar borða of mikinn sykur

Sykurneysla Íslendinga hefur numið kringum 50 kg á mann á ári um árabil, en yngstu aldurshóparnir eru að neyta tvöfalda þess magns.

http://www.landlaeknir.is/servlet/file/store93/item14901/Hva%C3%B0%20bor%C3%B0a%20%C3%8Dslendingar_april%202012.pdf (bls. 37)

Ofan á þetta bætist að WHO telur nú ekki aðeins viðbættan sykur með í sínum viðmiðum eins og Íslendingar gera, heldur einnig náttúrulegan sykur í hunangi, sýrópum, ávaxtasöfum og ávaxtaþyknum (e. free sugars).

Borið hefur á þeim falsrökum að þyngdaraukning þjóðarinnar geti ekki verið sykurneyslu að kenna, þar sem sykurneysla sé ekki að aukast. Þetta er rökvilla, vegna þess að ofneysla sykurs getur haldið áfram að valda þyngdaraukningu jafnvel þótt ofneyslan minnki – hún er enn ofneysla, og margföld hjá Íslendingum á við það sem WHO telur æskilegt.

Neyslustýring með sköttum virkar

Fjöldi vísindagreina hefur birst sem sanna áhrif verðs á eftirspurn, en ein sú athyglisverðasta út frá næringarsjónarmiðum kom út í janúar 2014:

Rannsóknin tók til *næringarefna* matvæla (ekki aðeins varanna sjálfra), með nákvæmri greiningu á innihaldsefnum einstakra matvara í 123 milljón innkaupum hjá bandarískum neytendum. Niðurstaða

rannsakendanna er að skattur á innihaldsefni (þ.e. sykurskattur) sé mun áhrifameiri en skattur á vöruflokka (þ.e. vörugjöld eða virðisaukaskattur), án aukins heildarkostnaðar fyrir neytendur.

<http://www.nber.org/papers/w19781>

Óparfi er að minna á að neyslustýring á skaðvænlegum neysluvörum hefur verið lengi við lýði hvað varðar áfengi og tóbak. Sjálfur frumkvöðull frjálshyggjunnar Adam Smith segir svo í Auðlegð þjóðanna: "Sugar, rum, and tobacco, are commodities which are nowhere necessities of life, [but] which are ... objects of almost universal consumption, and which are therefore extremely proper subjects of taxation."

http://www.who.int/tobacco/research/economics/prices_taxes_revenues/en

Innlendir rannsakendur styðja neyslustýringu með sköttum á sykur:

<http://www.ruv.is/heilbrigdismal/verdstyring-skilvirkasta-leidin>

<http://www.landlaeknir.is/um-embættid/frettir/frett/item18902/Hvad-tharf-til-ad-alogur-a-matv-aeli-virki-sem-forvarnaradgerd->

<http://www.landlaeknir.is/um-embættid/frettir/frett/item23650/Laekkom-alogur-a-hollustu-og-takmorkum-adgengi-ad-ohollustu>

Staða mála á Norðurlöndum

Í Danmörku hefur skattur á gos, ís, sælgæti og ýmist sætabrauð verið við lýði síðan 1922, og í núverandi formi síðan 1998. Rangt er, sem haldið hefur verið fram af sykuriðnaðinum hér á landi, að fallið hafi verið frá sykurskatti í Danmörku. Hið rétta er, að við fjárlagagerð vegna 2013 var samið um að falla frá eða fresta fyrirhugaðri útvíkkun á sykurskattinum ásamt fyrirhuguðum reglum um skatt á harða fitu sem taka áttu gildi 1. janúar 2013. Dönsku lögin taka eftir sem áður til sykurrinnihalds í fjölmörgum vörum, allt frá sælgæti og kexi yfir í kókómjólk og -duft.

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=146531>

Í Noregi hefur verið í gildi skattur á gos og sælgæti síðan 1981, og sérstakur skattur á súkkulaði og sykurvörur síðan 1922. Með sameinaðri reglugerð árið 2001 var m.a. skattur á gosdrykki sem innihalda viðbættan sykur færður á einn stað, og nemur fjárhæð hans nú um ISK 70 pr lítra. Frá 1. janúar 2013 hækkaði skattur á sykraða drykki, svo hálf lítra flaska hækkaði um sem nemur ISK 20. Í dag er gjaldtakan í Noregi bæði beint á sykurrinn sjálfan og á pr. kíló sykraðrar vöru:

<http://www.statsbudsjettet.no/Statsbudsjettet-2015/Artikler/Avgiftssatser-2015/>

Í Finnlandi er þegar við lýði skattur á sykraða drykki, ís og sælgæti, en unnið er við að skoða hvers konar gjöld séu best til þess fallin að stýra neyslu á sykruðum vörum almennt.

Í Svíþjóð var síðast lögð fram þingsályktunartillaga í október 2012 um álagningu sykurskatts, en málið er ekki komið lengra á sænska þinginu.

Næringarfræðileg sjónarmið

Gegnum þróunarsögu mannsins hefur sykur alls ekkert komið við sögu fyrr en á síðasta árbúsundinu í Evrópu og litlu fyrr í Austurlöndum. Fyrst á 18. öld varð sykur algengur í Evrópu; fyrst sem lúxusvara en svo á 19. öld sem nauðsynjavara.

Liffræðilega erum við ekki hönnuð til að þola sykur vel: Frúktósinn í venjulegum sykri (súkrósa) meltist í lifrinni líkt og alkóhól, sem tekur tíma og heldur áfram að skila orku löngu eftir að við erum hætt að vera sólgín í sykur. Þessi umframorka breytast síðan í fitu – gjarnan kviðfitu eða fitusöfnun í lifur. Skiptir þá engu hvort um er að ræða hvítan sykur, hrásykur eða annan sykur.

Það er ekki náttúrulega fitan í matnum sem orsakar offituna. Hún þarf að vera til staðar til að veita nauðsynleg næringarefni og gefur hæga orku sem ekki örvar insúlínsveiflur eins og hröðu kolvetnin. Það er gegndarlaust sykur- og sterkjuát sem fyrst og fremst hefur komið okkur í koll.

<http://www.sibs.is/allar-greinar/item/81-aftur-til-upprunans>

Alþjóðaheilbrigðisstofnunin (WHO)

Alþjóðaheilbrigðisstofnunin (WHO) notar í dag víðari skilgreiningu á viðbættum sykri en tíðkast hefur á Íslandi, og telur með allar ein- og tvísykrur sem bætt er við matinn *eða eru til staðar frá náttúrunnar hendi* í hunangi, sýrópum, ávaxtasöfum og ávaxtaþykknunum.

WHO sendi þann 5. mars 2014 frá sér tillögur að nýjum manneldismarkmiðum, þar sem áfram er litið til þess að í mesta lagi 10% af heildarorkuþörf verði mætt með sykurneyslu en stefna beri að 5%. Þetta magn samsvarar 25 g af sykri á dag, eða 6 teskeiðum. Í lítilli gosdós eru 9 teskeiðar.

<http://www.who.int/mediacentre/news/notes/2014/consultation-sugar-guideline/en/>

Samkvæmt WHO er mataræði nú stærsti einstaki áhættuþáttur lýðheilsu Íslendinga.

http://www.healthdata.org/sites/default/files/files/country_profiles/GBD/ihme_gbd_country_report_iceland.pdf

Til að bæta gráu ofan á svart eru Íslendingar heldur ekki að mæla sykur á sama hátt og WHO, sem telur með safe, þykkni og sýróp sem við undanskiljum og fáum því lægri neyslutölur.

Brottfall sykurskatts væri meiri háttar áfall fyrir viðleitni okkar til að ná markmiðum WHO.

Evrópumeistarar í ofþyngd

Ársneysla Íslendinga á sykri hefur verið nálægt 50 kílóum á mann á ári í langan tíma. Viðvarandi ofneysla sykurs veldur sívaxandi þyngd þjóðarinnar. Það er því fullkomin rökvilla sem haldið hefur verið fram að þyngdaraukning geti ekki verið sykurneyslu að kenna þegar sykurneyslan vex ekki. Íslendingar eru nú feitasta þjóð Evrópu með 74% karla og 61% kvenna í ofþyngd skv. greiningu á skýrslu WHO Global Burden of Disease 2013.

<http://www.ruv.is/frett/feitust-og-naest-feitust-i-vestur-evropu>

[http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(14\)60460-8/fulltext?_eventId=login](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(14)60460-8/fulltext?_eventId=login)

Eftirfarandi grein í The Lancet tekur saman 900.000 manns í Norður-Ameríku og Evrópu og fylgir þeim eftir í að meðaltali 8 ár. Kyrfilega er sýnt fram á að líkamspyngdarstuðull yfir 25 (ofþyndarmörk) tengist verulega auknum líkum á sjúkdómum og dauða:

<http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140673609603184.pdf>

Böndin berast að sykurneyslu og gervisykri

Anna Sigríður Ólafsdóttir um sykur, sætt bragð og seddustjórnun

<http://www.ruv.is/mannlif/feitasta-thjod-evropu> (útvarp)

<http://www.sibs.is/allar-greinar/item/76-sykur-og-s%C3%A6ta-brag%C3%B0i%C3%B0>
(grein)

Ýmsir erlendir visindamenn sem nefndir eru til sögunnar í þessari fréttaskýringu frá kanadíska ríkissjónvarpinu CBC: "The Secrets of Sugar" - the fifth estate - CBC News

https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=xDaYa0AB8TQ

Ný rannsókn úr Nature um skaðsemi sætuefna (17. september 2014). Gervisykur (sakarín, súkralósi og aspartam) hefur áhrif á brenglað sykurl, þ.e. forstígg sykursýki. Niðurstöðurnar eru sláandi og byggðar sterkum tilraunum, bæði í músnum og mönnum og styðja mjög álagningu sykurskatts á gervisætu til jafns við sykur.

<http://www.nature.com/nature/journal/vaop/ncurrent/full/nature13793.html>

<http://ruv.is/frett/saetuefni-kunna-ad-vera-varhugaverd>

Fræðilegur fyrirlestur Dr. Robert H. Lustig "Sugar: The Bitter Truth" frá University of California San Francisco Mini Medical School for the Public um það hvernig frúktósinn í sykri er aðalskaðvaldurinn í efnaskiptavillu.

<http://www.youtube.com/watch?v=dBnniua6-oM>

Nokkurra mínútna fræðslumyndir fyrir almenning um mataræði og sykur frá University of California San Francisco:

<http://www.youtube.com/watch?v=Xn1cl8FNU6M&list=PL39F782316B425249&index=4>

Um SÍBS

SÍBS á og rekur endurhæfingarmiðstöðina Reykjalund og öryrkjavinnustaðinn Múlalund, og innan sambandsins starfa sjúklingafélög með um sex þúsund félagsmenn.

SÍBS beitir sér fyrir endurhæfingu, heilsuefingu og forvörnum á sviði lífsstíls. Tveir þriðju hlutar dauðsfalla og verulegur hluti örorku orsakast af sjúkdómum sem tengjast lífsstíl, þar meðtalið óheilsusamlegu mataræði, hreyfingarleysi, tóbaksnoktun og misnotkun áfengis.

Reykjavík, 13. október 2014

Virðingarfyllst,

Guðmundur Löve
framkvæmdastjóri SÍBS